

Serviceplan för Falu kommun 2021-2025

Innehåll

Inledning	3
Bakgrund	3
Syfte	3
Serviceplan	3
Problematik	4
Olika servicebehov	4
Ändrade köpbeteenden	4
Prioriteringar	4
Kommunala prioriteringar	4
Prioriteringar i Fördjupad översiktsplan för delar av landsbygden	4
Landsbygdsutveckling i kommunens hållbarhetsarbete	4
Servicepunkter på biblioteksfilialerna	5
Hemsändning	5
Kommunala mål för service	5
Kommunens syn på handelsutveckling (Översiktsplan FalunBorlänge 2014)	5
Olika aktörers roller	6
Region Dalarnas roll	6
Kommunens roll	6
Butikens roll	6
Handlingsplan 2020-2025	6
Ortsvis beskrivning	7
Bjursås	8
Enviken	10
Grycksbo	12
Linghed	14
Lumsheden	16
Sundborn	18
Svärdjö	20
Sågmyra	22
Vika	24

Inledning

Bakgrund

I september 2015 fördes det nationella investeringsbidraget, Stöd till kommersiell service, över till Landsbygdsprogrammet. Ansökningar kommer att bedömas och poängsättas utifrån nationella och regionala kriterier. Ett avgörande nationellt kriterium är att kommunen har en plan för invånarnas tillgång till service: "Den kommun som sökande verkar i ska ha aktuell serviceplan eller översiktsplan som omfattar även serviceplanering. Stöd får lämnas endast om kommunen har planerat varuförsörjningen på ett sådant sätt att behovet av stöd kan bedömas" (6§ Förordning stöd till kommersiell service).

Tillgång till livsmedelshandel, bredband, drivmedel, hälso- och sjukvård är faktorer av vikt för att vardagslivet ska fungera för människor. Permanent- och fritidsboende i attraktiva boendemiljöer kan ge underlag för lokal service som butiker, skolor och kollektivtrafik. Etablering av olika verksamheter skapar arbetstillfällen och bidrar till en levande landsbygd. Lanthandeln är viktig för livsmedelsförsörjningen i en bygd samtidigt som den fyller en mycket bredare funktion, som tillgänglig mötesplats för social gemenskap. När orten tappar butiken finns det inte längre någon naturlig träffpunkt för spontana möten mellan människor. Lite samma karaktär har bymacken. Följden blir att det sociala livet i mycket större utsträckning måste arrangeras, i en bystuga eller genom andra mer privata aktiviteter. Lanthandeln och/eller bymacken förknippas oftast med ren kommersiell service såsom post- och paketservice, utlämning av apoteksvaror, spelombud, ombud för systembolaget samt möjligheter att ta ut kontanter. Försvinner butiken krymper oftast förutsättningarna för denna service, samtidigt som det påverkar den offentliga servicen såsom förskola, skola och äldre-

omsorg. Alla bitar är beroende av varandra och när den ena faller drar den oftast med sig fler konsekvenser. Samordning mellan offentlig, kommersiell och ideell service är väsentligt och detta förutsätter ett aktivt deltagande från alla parter, inte minst kommunen.

Denna serviceplan ska gälla 2021-2025 och är en revidering av den serviceplan som antogs av kommunfullmäktige 2016. Serviceplanen är öppen för revideringar utifrån vad som sker på landsbygden under perioden.

Syfte

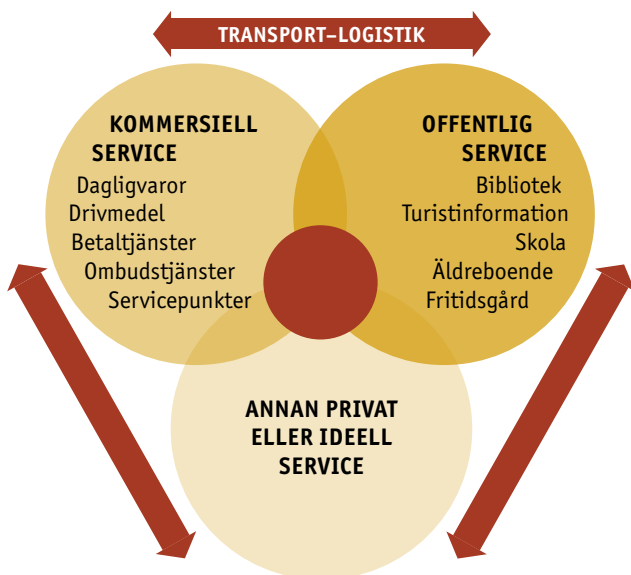
Syftet med serviceplanen är att ge en helhetsbild av den tillgängliga servicen, både kommersiell och offentlig, som finns på landsbygden samt ha en plan för vad som är rimlig servicenivå och hur den nivån ska upprätthållas. En aktuell serviceplan är en förutsättning för att Region Dalarna och Länsstyrelsen ska ta eventuella beslut om ekonomiskt stöd till lanthandeln, eller initiativ som syftar till att behålla den servicen som en lanthandel kan erbjuda.

Serviceplanen är också ett verktyg för olika aktörer som vill utveckla landsbygden och ska ses som ett komplement till kommunens översiktsplanearbete.

Serviceplan

I arbetet med Falu Kommuns serviceplan har vi utgått från Dalarnas Regionala serviceprogram. Vi har också använt oss av den serviceplan som upprättades i kommunen 2008 samt 2016. Serviceplanen har skickats till intresseföreningarna för genomgång och vi har träffat de handlare som omnämns i planen. Serviceplanen har förankrats hos politiker och beslutats i kommunfullmäktige den 1 december 2020.

Problematik

I Falu kommun bor det 59 494 personer (2020). Av dessa bor en tredjedel på landsbygden, vilket är en stor andel jämfört med många andra kommuner. För boende på landsbygden är tillgången till service av stor betydelse. Service som dagligvaror, drivmedel, betaltjänster, paket, post och ombud är viktiga för alla människor. Servicepunkten fyller också en viktig social funktion som mötesplats för bygdens invånare. Orter som mister sin sista servicepunkt blir mindre attraktiva för inflyttning.

Olika servicebehov

Service har olika innebörd för olika människor; för vissa kan närheten till en dagligvarubutik kännas avgörande, medan andra behöver besöka arbetsförmedlingens kontor regelbundet. En skola i byn kan få barnfamiljer att flytta dit och vård- och omsorgsservicen är central för många. Andra är beroende av en fungerande pakethandling, att kunna lämna dagskassar eller tanka fordon för att kunna starta och driva företag. Toleransnivån för hur långt man har till olika servicefunktioner är olika för olika service och olika människor. Service kopplas till många olika aktörer; företag, myndigheter och kommuner, vilket kräver olika sätt att hantera servicefrågorna på.

Ändrade köpbeteenden

Tätortshandeln, stormarknader och den kraftigt ökande e-handeln konkurrerar om lanthandelns kundunderlag. En ökad arbetspendling och koncentrationen av service till tätorten minskar köptroheten på landsbygden, då inköpen kan samordnas med utnyttjande av annan service. Samtidigt riskerar alltfler hushåll att inte längre klara sina inköp själva utan blir beroende av kommunen eller annan hjälp. De som exempelvis inte kan ta del av ny teknik av ekonomiska eller andra skäl, som inte har tillgång till bil för att pendla och handla, som inte får bankkort eller –konto, eller som är funktionsnedsatta, riskerar att marginaliseras och ställas vid sidan av utvecklingen.

Prioriteringar

I Dalarnas regionala serviceprogram 2014–2020 avgränsas servicen till dagligvaror, drivmedel, betaltjänster, paket, försändelser och ombud samt servicepunkter. I Falu kommuns serviceplan har vi valt att använda samma avgränsningar gällande serviceutbud.

Kommunala prioriteringar

I Översiktsplanen för Falun-Borlänge (2014) är Bjursås, Grycksbo, Enviken (Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Vika Kyrkby och Sundborn utpekade som serviceorter för Falu kommun. Men även i en del av de andra orterna på landsbygden finns service, så som dagligvaruhandel och bidrag för kommersiell service ska kunna komma även dessa orter till del. Falu kommun väljer därför att i denna serviceplan prioritera de orter utanför Falu tätort som har tillgång till service i form av dagligvaruhandel och/eller drivmedel. Kommunen vill se att den etablerade servicen som finns idag bevaras och att deras ekonomiska situation stärks. Kommunen ser nyetableringar, utvecklingsåtgärder och innovationer inom service på landsbygden som ett prioriterat område för ett stärkt näringsliv på de orter som pekas ut i serviceplanen.

Prioriteringen gör att Aspeboda och Tänger inte presenteras på de ortsspecifika sidorna nedan. Att orterna inte presenteras betyder inte att de inte ska ha tillgång till service. Den service som finns på dessa orter ska i den mån det är möjligt stärkas och Falu kommun ser gärna att det etableras utökad service på orterna.

Prioriteringar i Fördjupad översiktsplan för delar av landsbygden

Kommunen påbörjade 2016 arbetet med en fördjupad översiktsplan för delar av landsbygden. I arbetet med FÖP för delar av landsbygden kommer serviceplanen att vägas in samt frågor kring infrastruktur, bebyggelseutveckling, utvecklingsplaner från intresseföreningarna, turism, samt andra frågor som rör utvecklingen av landsbygden.

Landsbygdsutveckling i kommunens hållbarhetsarbete

Falu kommuns hållbarhetsarbete utgår precis som Sveriges nationella arbete ifrån de 17 globala målen som återfinns i FN:s Agenda 2030. Agenda 2030 innebär att FN:s medlemsländer arbetar tillsammans för att uppnå en social, miljömässig och ekonomisk hållbar utveckling. Målen varierar i sin karaktär och spänner över flertalet breda områden, allt ifrån målet *ingen hunger* till målet *rent vatten och sanitet för alla*. De globala målen syftar till att tillsammans utgöra en helhet i världens hållbarhetsarbete och utrota fattigdom och hunger. Genom att göra landsbygden i Falu kommun attraktiv med levande byar, aktivt företagande, rikt föreningsliv och stora resurser i naturtillgångar så läggs en god grund i arbetet med de globala målen.

På landsbygden finns en ökad efterfrågan på boendemiljöer, som kompletterar stadens utbud. En ökad inflyttning möjliggör upprätthållande av samhällsservice. För att

alla delar av kommunen ska upplevas som attraktiva att bo och verka i bör kommunen arbeta för att bättre ta tillvara attraktiva bostadslägen, stöda bredbandsutbyggnad och värna om viktiga servicefunktioner som livsmedelsbutik, kollektivtrafik och drivmedelsförsörjning.

En hälsofrämjande miljö är en miljö där människor har tillgång till kommunikationer och servicefunktioner. Det handlar bland annat om tillgång till kommersiell service (dagligvaror, apotek, post och paket), bredbands- och mobiltäckning, en väl fungerande kollektivtrafik och trygga och säkra gång- och cykelvägar. Om service och handel finns i närheten av bostadsområdet minskar behovet av transporter. Hela kommunen ska utvecklas för att möjliggöra en god livsmiljö oberoende om människan vill bo i centrala delarna av Falun eller på landsbygden.

Servicepunkter på biblioteksfilialerna

Kommunen har tillsammans med länsstyrelsen satsat på att etablera tre servicepunkter på landsbygden, i Bjursås, Vika och Svärdsjö. Den första etablerades 2013 och alla är integrerade i biblioteksfilialerna på respektive ort. Här finns dator för allmän användning, tillgång till skrivare, skanner, kopiator och trådlöst nätverk. Kunskap i hur man använder detta samt dagstidningar och tidskrifter, aktuell information som rör kommunen och bygden finns till hands. Under uppstarten av projektet framkom att en viktig funktion är biblioteken som neutral mötesplats, därför erbjuds också möjlighet till fika på eller i anslutning till Servicepunkterna.

Servicepunkterna ska vara en naturlig mötesplats för människorna på bygden och ett komplement till annan service på orten.

Hemsändning

Ersättning för hemsändning syftar till att säkerställa tillgången till service hos invånarna på landsbygden. Ersättningen innebär att en handlare på landsbygden kan få 200 kr för hemsändning av varor till ett hushåll en gång per vecka, 50 % finansieras av Region Dalarna och 50 % av kommunen. För att ett hushåll skall få varuhemsändning med kommunalt bidrag måste det finnas dokumenterad svårighet att göra inköp på egen hand.

Ersättning för hemsändning kan också innebära att butiken eller annan aktör kör kunderna till butiken så att de får handla på egen hand. När kunderna kommer till butiken får de också ett socialt utbyte med andra kunder och personalen i butiken.

Kommunala mål för service

- att de tätorter som idag har minst ett fast försäljningsställe som erbjuder livsmedel och service ska behålla sin service.
- att medverka till att organiserad varuhemsändning används.
- att använda de möjligheter som finns för att i större utsträckning göra inköp från mindre leverantörer och butiker på landsbygden.
- att verka för att en god service upprätthålls på landsbygden och i centralorten.
- att medverka till och stötta nya innovativa lösningar för service på landsbygden.
- att genom samarbete med Region Dalarna öka tillgängligheten genom fortsatt nytänkande och satsning på kollektivtrafiken och kompletteringstrafiken.

Kommunens syn på handelsutveckling (Översiktsplan FalunBorlänge 2014)

I Falu tätort finns god tillgång till dagligvaror och drivmedelsförsäljning. Tillgången till det i mindre tätorter är en viktig faktor för att behålla attraktionskraften för de som bor utanför centralorterna. I Falun finns 2020 både livsmedel och drivmedel i Bjursås, Enviken, Svärdsjö, Sundborn och Vika (endast diesel). Livsmedel finns i Grycksbo, Lumsheden och Linghed. I Sågmyra finns det endast drivmedel.

Falu kommun ser det som önskvärt att behålla den service som idag finns på landsbygden. Den service som finns idag ska inte försämrats utan vi ska aktivt arbeta för att stärka och utveckla servicen till alla medborgare i kommunen.

Om en butik hotas av nedläggning ska kommunen göra en bred konsekvensanalys och utifrån detta söka möjligheter att behålla och utveckla servicen.

Olika aktörers roller

Region Dalarnas roll

- Region Dalarna ansvarar för hanteringen av stöd till kommersiell service, så som hemsändningsbidrag, servicebidrag, investeringsbidrag och driftsstöd till särskilt utsatta glesbygdsbutiker.
- Det är Region Dalarna som har ansvar för att ta fram och genomföra regionalt serviceprogram i Dalarna.

Länsstyrelsens roll

- Länsstyrelsen ansvarar för stöd inom landsbygdsprogrammet, så som investeringsstöd för service på landsbygden, småskalig infrastruktur, samlingslokaler och andra typer av stöd till landsbygden.
- Länsstyrelsen har kompetens knuten till sig för rådgivning till butiker vilken efter överenskommelse kan avropas.

Kommunens roll

- Genomföra serviceplanens åtgärder som en del av landsbygdsprogrammet i samverkan med berörda förvaltningar och andra aktörer.
- Bevaka dagligvaruförsörjningens utveckling inom Falu kommun.
- Bistå butiksägaren vid ansökningar om projektstöd, stöd för kommersiell service samt vid kontakt med myndigheter.
- Stödja lokala utvecklingsprojekt.
- Erbjuder hemsändningsbidrag till butikerna.
- Regelbundna samtal med handlare och befolkning kring aktuella servicefrågor.
- Information och kompetensutveckling till övriga förvaltningar.
- Stödja handlaren med förändring och utveckling av sin verksamhet.

Butikens roll

- Företagsekonomiskt driva butiken på bästa sätt.
- Erbjuder hemsändningsbidrag till kunderna.
- Föra dialog med och delta i länsstyrelsens, Region Dalarnas och kommunens utvecklingsinsatser.

Handlingsplan 2020-2025

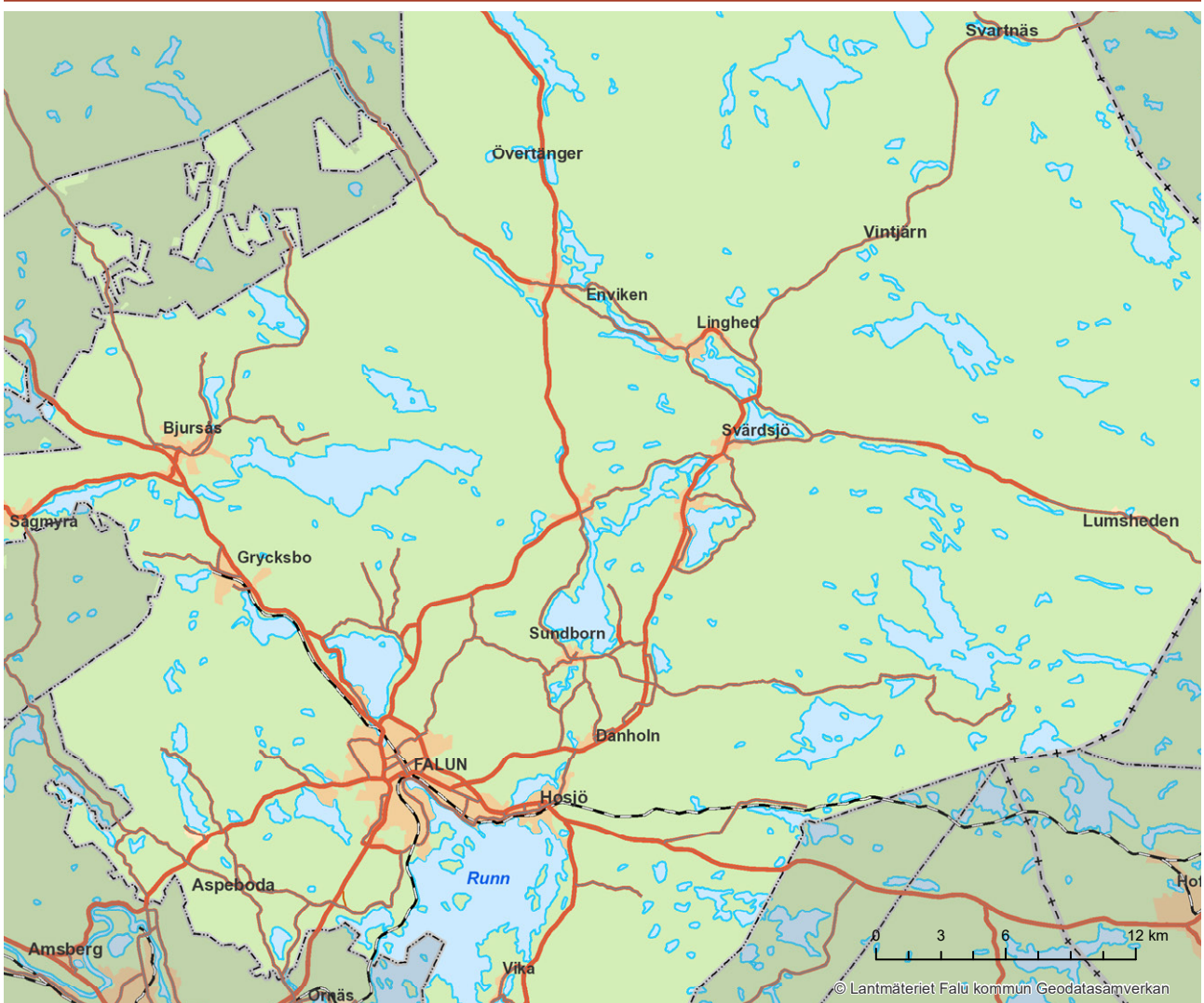
Aktör Falu Kommun

Åtgärd	Ansvar
1 Ge kommunalt stöd till kommersiell service genom hemsändningsbidrag samt informera butikerna om bidraget.	Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen
2 Behålla servicetillgängligheten genom fortsatt nytänkande och satsning på kollektivtrafiken över hela kommunen.	Region Dalarna
3 Inkludera landsbygdservice i kommunens planer och program.	Respektive förvaltning
4 De möjligheter som upphandlingspolicyn ger för inköp från mindre leverantörer och butiker ska tillämpas.	Upphandlingsenheten/ Respektive förvaltning
5 Förvaltningar verkar för att skapa kontaktytor som ger ökad insikt i varandras verksamheter i avseende att samordna kommunens arbete med service på landsbygden.	Respektive förvaltning
6 Arbeta för att hemtjänsten ska informera sina brukare om möjligheten till att söka hemsändningsbidrag.	Omvårdnadsförvaltningen
7 Tillhandahålla samhällsinformation till besökarna på servicepunkterna.	Respektive förvaltning/ Kontaktcenter
8 Stödja initiativ för att hitta nya lösningar på service och utveckling av orterna på landsbygden.	Respektive förvaltning

Ortsvis beskrivning

Nedan har vi valt att presentera de orter som idag har en livsmedelsbutik och/eller drivmedel på orten. Det gör att Aspeboda och Tänger inte presenteras i följande kapitel. Den service som finns på dessa orter ska i den mån det är möjligt stärkas och vi på kommunen ser gärna att det etableras utökad service i de orter som idag saknar livsmedelsbutik och/eller drivmedel.

Bjursås

Bjursås socken innefattar tätorterna Bjursås och Sågmyra samt ett stort antal kringliggande byar. Tätorten Bjursås ligger ca två mil norr om Falun längs riksväg 69 mot Rättvik. I Bjursås socken bor det 3 584 personer och i tätorten Bjursås bor det 2126. Namnet Bjursås, som på gammalt bjursmål (Biursio as) betyder bäversjöns ås, berättar att bävern varit vanligt förekommande, något som återspeglas i sockenvapnet. Sågmyra är främst känt som en framstående industriort, med Tidstrands yllefabriker som det mest kända exemplet.

I Bjursås finns det förskolor och skola till årskurs 9, badhus, post, livsmedelsbutik, klädbutik, två drivmedelsstationer, bio, restauranger, pizzerior, skidanläggning, många aktiva företag både internationellt och nationellt, kyrka, begravningsbyrå, idrottsföreningar, hembygdsförening, bibliotek, samt trygghets- och omvårdnadsboende. På Dössberget finns hembygdsgården med många museala byggnader samt stora samlingar av föremål, fordon och dalmålningar samt en stor och vackert belägen utescen. I socknen finns det ungefär 340 företagare, allt från enskilda firmor till större aktiebolag. I Bjursås finns en brandstation med deltidsbrandmän med fem minuters utryckningstid.

Livsmedelsbutiken i Bjursås, Coop-Konsum, drivs av en egen medlemsägd kooperativ ekonomisk förening med säte i Bjursås som driver butikerna i Bjursås och Grycksbo. I livsmedelsbutiken finns ombud för systembolag, post, spel och paket.

I anslutning till biblioteket i Bjursås finns en av kommunens tre servicepunkter. Här kan allmänheten använda dator, få information om kommunen, hjälp med digitala tjänster via den dator som finns tillgänglig för allmänheten och träffas på den mötesplats som servicepunkten är.

Bussar avgår till och från Falu tätort dagligen från morgon till kväll. På helgnätterna tillkommer bussar fram till två på natten. Kollektivtrafik går även norrut mot Rättvik.

Att Bjursås Skicenter/Berg & Sjö finns i Bjursås och genererar besökstillfällen till skidanläggningen i Bjursås är av stor vikt både för företag och invånarna på orten. En viktig faktor är att många turister är säsongsgäster. Handlaren i livsmedelsbutiken upplever att besökarna under vintern är en viktig inkomstkälla utöver lokalinvånarna. De möjligheter som Sörskogsområdet bidrar med längdåkning i preparerade spår, oftast utan jämförelse utanför fjällvärden, bidrar också.

I Bjursås finns Bjursås Sparbank, banken är en fristående lokal bank utan aktieägare och vinsten går tillbaka till banken där man arbetar för att utveckla verksamheten men också orten. I anslutning till Bjursås Sparbank finns en Bankomat.

Bjursås	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post	X	X	X
Betaltjänster	X	X	X
Apotek	X	X	X
Systembolag	X	X	X (ombud)
Svenska Spel + ATG	X	X	X
Bussgods	X	X	X
Paketutlämning	X	X	X
Erbjuder hemsändning			X
Café	X	X	X
Restaurang	X	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X	X
Kiosk	X	X	X
Drivmedel	X	X	X
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X	X
Förskola	X	X	X
Skola (1-9)	X	X	X
Äldreboende	X	X	X
Bibliotek	X	X	X
Intresseförening	X	X	X
Camping			X

Enviken

Cirka tre mil nordost om Falu tätort ligger Enviken. I Envikens socken bor det 1 636 personer och i Envikens tätort (Rönndalen) 898 personer. Till Enviken hör orter som Rönndalen, Marnäs, Tänger, Klockarnäs, Hedgårdarna, Enviksbyn m.fl.

I Enviken finns det förskola och skola till årskurs 6 samt äldreboendet Lyssfallet. Det finns en sporthall med gym, ishockeyrink, fotbollsplan, elljusspår med utomhusgym. I Rönndalen finns en livsmedelsbutik, bensinstation, ett café, olika typer av skönhetsalonger och en restaurang. Enviken har en brandstation med deltidsbrandmän och prio 1 bil, inom fem minuter ska de vara färdiga att rycka ut om larm går.

En lördag i maj anordnas Enviksdagen med bland annat musikakter, bilträff, gårdsloppisar och aktiviteter för barnen. Första advent är det en julskyltning vid busstorget där man kan handla diverse varor i marknadsstånd samt dricka glögg och umgås.

Bussar avgår till och från Falu tätort dagligen från morgon till kväll, både direktbussar och via Svärdsjö. På helg- nätterna tillkommer bussar strax efter klockan två på natten. I anslutning till busstorget finns pendlarparkeringen där man kan hyra elstolpe för motorvärmare, där finns också el-laddstolpe för elbilar.

Gulfmacken är ombud för post, systembolag, paket, bussgods, apotek, ATG och Svenska spel. Där finns det också ett mindre utbud av livsmedel samt snabbmat. Livsmedelsbutiken Tempo erbjuder hemleveranser av varor samt dagligen färdiga maträtter tillagade på plats.

Enviken är en bygd med ett rikt musikliv med allt ifrån gospelkör, folkmusik till rockmusik. Här finns ett eget skivbolag, Enviken Records, där ägaren och producenten Patrik Staffansson tilldelades priset årets producent 2019. Jonssons Fik & Butik är ett 50-tals inspirerat café som säljer blommor samt arrangerar filmvisningar och konserter.

I Enviken finns det ungefär 275 företagare av olika storlek, ett av de största företagen är Balungstrand sågverk som genererar runt 40 arbetstillfällen. Tillsammans med Falu kommun arrangerar Envikens Intresseförening, som är engagerad i byns utveckling, flera företagsträffar varje år.

Enviken	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post	X	X	X
Betaltjänster	X	X	X
Apotek	X	X	X (ombud)
Systembolag	X	X	X (ombud)
Svenska Spel + ATG	X	X	X
Bussgods	X	X	X
Paketutlämning	X	X	X
Erbjuder hemsändning	X	X	X
Café	X	X	X
Restaurang	X	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X	X
Kiosk	X	X	X
Drivmedel	X	X	X
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X	X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende	X	X	X
Bibliotek	X	X	
Intresseförening	X	X	X

Grycksbo

Grycksbo är en tätort belägen ca tolv kilometer nordväst om Falu tätort, längs riksväg 69 mot Bjursås och Rättvik. I kommundelen bor det 2 694 personer och i tätorten 1 901 personer. Grycksbo ligger mellan Falu tätort och kommundelen Bjursås och täcks in av busstrafiken mellan Falun och Bjursås. Det går bussar dagtid, veckans alla dagar och även nattetid på helgerna. Det finns en gång- och cykelväg mellan Falu tätort och Grycksbo som används flitigt av fotgängare, cyklister och rullskidåkare m.fl.

Här finns tre förskolor och grundskola till årskurs sex, högstadieläverna går i Bjursås. I Grycksbo finns livsmedelsbutik, vårdcentral, servicehus, apotek, två restauranger samt idrottsplats med fotbollsplan, bandyplan, elljusspår, discgolfbana och utegym. I anslutning till idrottsplatsen ligger Folkets park (Grycksboparken) som är känd för sin åttakantiga dansbana. I parken anordnas varje år en rad arrangemang bland annat en rockabillyfestival som också har cruising, loppis och marknad. Det finns även en järnväg där turistrafik bedrivs genom att köra bland annat ånglok. Två äldreboenden finns på orten, Skoghem och Örjesbogården.

Det finns en rad företag på orten där det mest kända är pappersbruket, grundat år 1740. Det ingår i Arctic Paper koncernen och har idag ca 340 anställda, vilket gör det till Falu kommuns största privata arbetsgivare. I anslutning till bruket finns en brandstation med deltidsbrandmän. Det finns ca 128 företag i Grycksbo.

Vid sjön Tansen finns en populär badplats. Grycksbo är även känd för sin fina natur och dess fiskevatten där Stensjöområdet är mest känt. Det finns även fina skogsvägar och stigar som går bra att cykla och promenera på. Grycksbo har ett rikt föreningsliv som består av ca. 14 föreningar som bedriver verksamhet i olika former. Grycksbo byråd är intresseföreningen och den sammanhållande länken.

Livsmedelsbutiken, Coop Konsum, är en del av Bjursås kooperativa förening och är ombud för paket, spel och apotek. Det finns ingen bankomat på orten utan uttag kan ske i butiken och de erbjuder även hemsändning av varor.

Grycksbo	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post	X	X	
Betaltjänster	X	X	X
Apotek	X	X	X
Systembolag			
Svenska Spel + ATG	X	X	X
Bussgods	X	X	
Paketutlämning	X	X	X
Erbjuder hemsändning	X	X	X
Café	X		
Restaurang	X	X	X
Hotell/Vandrarhem/Stugor	X	X	
Kiosk			
Drivmedel	X		X(Diesel)
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X	X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende	X	X	X
Bibliotek	X	X	
Intresseförening	X	X	X

Linghed

Linghed är en långsträckt by i norra delen av Falun kommun, mitt mellan Enviken och Svärdsjö, cirka 32 km från Falu tätort. I Linghed bor det 572 personer, Linghed tillhör Svärdsjö socken där det bor 4 313 personer.

Här finns förskola och skola till årskurs sex. På orten finns flera företag, så som möbelhandlare, sågverk, hustillverkare, flaggstångstillverkare m.fl. Här finns även ett antal större företag däribland; CaravanClub, Backlunds Möbler, Dalahus och Comfort-butiken. Det finns ca 57 företag registrerade på orten.

I Linghed finns Lingheds Livs, en Tempobutik som drivs som ekonomisk förening med 190 andelsägare. Butiken har 2,3 heltidstjänster fördelat på tre personer. I övrigt bygger arbetet i butiken mycket på ideella krafter. Butiken erbjuder en mängd aktiviteter för kunderna, bland annat julbord med lokalproducerad mat, försäljning av

färdiga matkassar, smörgåstårter, egenmald köttfärs och Lingheds-plankan. I butiken finns en kaffehörna med kaffeautomat och digital anslagstavla, bredbands-uppkoppling och konferensrum. De erbjuder hemsändningen av varor, både på vanligt sätt men även omvänt där kunderna erbjuds transport till butiken.

Butiken säljer receptfria läkemedel samt svenska spelslotter. Lingheds Livs ligger för nära butikerna i Enviken och Svärdsjö för att tillhandahålla andra ombudstjänster som finns, det är 7 km till varje ort.

Infrastrukturen i Linghed består av bussar som går till och från Falu tätort hela dagarna via Svärdsjö eller Enviken. På helgerna går det även bussar på natten. Det finns fiber till 90 % av ortens hushåll och en el-laddstolpe för elbilar vid butiken.

Linghed	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post			
Betaltjänster			
Apotek			
Systembolag			
Svenska Spel + ATG			
Bussgods		X	X
Paketutlämning			
Erbjuder hemsändning	X	X	X
Café		X	X
Restaurang			
Hotell/Vandrarhem	X	X	
Kiosk			
Drivmedel			
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X	X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende			
Bibliotek			
Intresseförening	X	X	X

Lumsheden

I Lumsheden bor det 219 personer, Lumsheden hör till Svärdsjö socken där det bor 4 313 personer. Orten ligger ca 4 mil från Falu tätort och 3 mil från Sandviken i Gävleborgs län.

Barnomsorg finns i form av förskola och fritidshem, när barnen börjar i skolan får de pendla till Svärdsjö. I Lumsheden finns en camping, ett sommaröppet café, fiske- och jaktturism, bygdegård och Lumshedens marknad som sista helgen i augusti varje år lockar mellan fem och åtta tusen besökare. De flesta på orten arbetspendlar mot Sandviken. Lumsheden huserar under Åshammars postnummer, som hör till Gävleborgs län, och det finns ca 60 företag registrerade, allt från enskilda firmor till aktiebolag.

Den service som finns i Lumsheden är i form av en Handlarn-butik som är ombud för betaltjänster, apotek, systembolaget och spel. Där finns också en liten cafédel med spelhörna. Paketutlämning saknas och paket hämtas i Kungsgården (Gävleborg) eller Svärdsjö, alternativt kan paket köras ut med lantbrevbäring.

I Lumsheden finns det flera olika föreningar, bland annat idrottsföreningen som driver campingen och sköter fotbollsplan, tennis och ishockeyplan samt badplatsen.

Hembygdsföreningen driver cafét på somrarna och bygdegårdsföreningen ansvarar för bygdegården. För att rädda kvar förskolan i Lumsheden har föreningarna gått samman och köpt den gamla skolan. Här bedrivs barnomsorg som kommunal pedagogisk omsorg för förskola och fritidshem med anställda från Lumsheden. All mat som tillagas på den pedagogiska omsorgen köps i butiken på orten.

Bussförbindelserna in till Svärdsjö och Falun består av skolbuss för barnen, den går en gång mot Svärdsjö på morgonen och en gång tillbaka till Lumsheden på eftermiddagen. I övrigt finns ingen kollektivtrafik mot Falun. Mot Sandviken och Kungsgården går det en ordinarie tur på morgonen och en åter på sen eftermiddag. Från Gävleborgs länsgräns, fyra km från Lumsheden går flera bussar mot Sandviken och Kungsgården. Lumsheden har fiber installerat till bygden.

En problematik för Lumsheden är att orten ligger närmre Sandviken än Falun, Sandviken tillhör Gävleborgs län och service i form av lantbrevbäringen utgår ifrån Gävleborg medan annan service, så som hemtjänsten, utgår från Falun och Dalarna. Invånarna i Lumsheden har ett postnummer som tillhör Gävleborg men de tillhör Dalarna, detta förvirrar ofta och kan leda till oklarheter vid sjukhusbesök och liknande.

Lumsheden	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post	X	X	X
Betaltjänster		X	X
Apotek	X	X	X
Systembolag	X	X	X
Svenska Spel + ATG		X	X
Bussgods			
Paketutlämning			
Erbjuder hemsändning	X	X	X
Café	X	X	X
Restaurang			
Hotell/Vandrarhem	Camping	Camping	Camping
Kiosk			
Drivmedel	X	X	
Idrottsanläggning			
Församlingshem/Möteslokal	X	X	X
Skola			
Förskola	X	X	X
Äldreboende			
Bibliotek			
Intresseförening	X	X	X

Sundborn

Sundbornsbyn ligger drygt en mil nordost om Falu tätort, mellan Falu tätort och Svärdsjö. Här bor det 1345 personer och inom hela Sundborns socken bor det 2 940 personer.

Här finns det skola från förskola till årskurs sex. Risholnsgården i Danholn är närmsta äldreboende. I Sundbornsbyn och Karlsbyheden finns idrottsanläggningar, multiarena, konstfrusen bandyplan, elljusspår, utegym, lekplats för cykel och skidor och serviceanläggningar i anslutning till anläggningarna. I Danholn finns även en discgolfbana samt en agilitybana. I Folkets Hus finns ett inomhusgym som Karlsbyhedens ansvarar för. Idrottsföreningarna i Sundborns socken arrangerar årligen stora evenemang som Sport Ewa Cup i fotboll, DalaDubbeln i orientering och Träflasklöpet inom löpning. I Sundborn finns det ungefär 344 företag. Arbetspendlingen in till Falu tätort är stor.

Fr o m 2016 drivs butiken mitt i Sundbornsbyn av Coop Mitt. Tack vare intensiva insatser och förändringar i ägarstruktur av fastigheten kunde butiken återöppnas efter att den varit stängd 2015–2016. Butiken är ombud för

post, apotek, systembolaget, svenska spel, ATG, bussgods, paketutlämning och erbjuder hemsändning. I Sundbornsbyn äger och driver Engkvist taxi en bensinstation som även har ett kiosk-sortiment samt tvätthall att hyra.

Kopparstaden planerar att bygga hyreslägenheter mitt i centrala Sundbornsbyn i anslutning till butiken, pizzerian och busshållplatsen. Kopparstaden kommer under hösten 2020 att ta ställning till byggstart. Bussar avgår dagligen, morgon till kväll, till och från Falu tätort.

I Sundbornsbyn finns Carl Larsson-gården som årligen lockar 30 000–40 000 besökare. Byn är ett av kommunens största besöksmål och i närheten finns också Stora Hyttnäs, ett orört sekelskiftshem. I Sundbornsbyn finns ett fyra km långt kulturstråk som berättar om Sundborns historia. I området runt Carl Larsson-gården och Stora Hyttnäs finns flera butiker. Mellan Falu tätort och Sundbornsbyn finns vandringsleden Carl Larsson-leden.

Sundborn	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post	X	X	X
Betaltjänster	X	X	
Apotek	X	X	X (ombud)
Systembolag			
Svenska Spel + ATG		X	X
Bussgods		X	
Paketutlämning		X	X
Erbjuder hemsändning		X	X
Café	X	X	X
Restaurang	X	X	X
Hotell/Vandrarhem/Stugor	X	X	
Kiosk	X	X	X
Drivmedel	X	X	X
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingshem/Möteslokal	X	X	X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende	X	X	X
Bibliotek	X	X	
Intresseförening	X	X	X

Svärdsjö

Svärdsjöbygden (tidigare Svärdsjö socken) ligger 25 km nordost om Falun. I Svärdsjöbygden bor 4313 personer. Centralorten Borgärdet har ca 1 340 invånare. Övriga orter i Svärdsjöbygden är Arnbo, Bengtsheden, Boda, Boränget, Böle, Gårdvik, Hillersboda, Hunsen, Isala, Kvarntäkt, Kyrkbyn, Linghed, Lumsheden, Svartnäs, Sveden, Toftbyn, Vintjärn, Åg, Ön, Östansjö, Österbyn och Österkvarn med flera.

I Svärdsjö finns sex skolor från förskola till nionde klass samt äldreboendet Källegården. Ett trygghetsboende byggs i centrum. En av kommunens tre servicepunkter finns i biblioteket i Borgärdet. Centrumområdet utvecklades 2015/16 med bland annat ett gångfartsområde och en tillgänglighetsanpassad toalett öppen för allmänheten. I Borgärdet finns en räddningsstation med deltidbrandmän som har en utryckningstid på fem minuter. Stationen har även en prio 1- bil vilken är ett komplement till ambulansen. I centrum finns vårdcentral och tandläkare. I anslutning till centrum finns en återvinningscentral.

I Borgärdets centrum finns livsmedelsbutik med pakethantering, apotek, bankomat, frisör, optiker, laddstation (snabbladdare) för elbilar, närbutik inklusive betaltjänster och inlämnings- ställe för Svenska Spel och ATG, utlämningsställe för Systembolaget (i färghandeln), begravningsentreprenör, två pizzerior/restauranger, församlingsgård, möteslokaler samt på nära håll dessutom idrottsanläggning, hembygdsgården, Gammalgården och konstnärshemmet Arvid Backlund-gården. Flera butiker finns, som exempelvis järn- och bygghandel, färghandel,

radio- och tv-handel, blomsterhandel, klädbutik, ur & guld och hobbybutik där innehavaren även ordnar stickkaféer och lagar kläder. I samlingslokalen Hedenborg med plats för 300 personer finns ett välbesökt gym och utrymme för spinning. I utkanten av Kyrkbyn i Svärdsjö nära Höganäsbadet ligger hotellet och vandrarhemmet Trollnäs som härbärgerar många av bygdens besökare. Där bedrivs kaféverksamhet sommartid. Borgärdets Café och Pub startar verksamhet med sommarkafé 2020. Hösten 2017 invigdes Svärdsjömacken strax norr om Borgärdets centrum. Den har kommit till genom ideellt arbete av några styrelseledamöter i Svärdsjö Intresseförening med flera. Ett bolag har bildats och vinsten kommer bygden till del. Planen är att utveckla med pendelparkering, cykelskåp och på sikt biltvätt. Det finns ca 321 företag registrerade i bygden.

Fiber är utbyggt och bussar avgår dagligen till och från Falu tätort från morgon till kväll. Under helgerna går det buss nattetid. Information och annonser publiceras i gratispublikationen Kråk- bladet som ges ut av SiljaPrint. Upp- lagan på 8 000 exemplar distribueras i Svärdsjöbygden, Enviken och Sundborn samt till alla företag i Falu kommun. I Församlingsbladet informerar pastoratet (Svärdsjö, Enviken, Sundborn) om framför allt vad som sker inom kyrkan. Klotterplanket är en Facebookgrupp med allmän information och diskussion för boende i bygden.

Det rika föreningslivet präglar bygden med bland annat fotbollsförening, teaterförening, innebandyförening m.fl. I Svärdsjö finns även en mycket aktiv intresseförening.

Svärdsjö	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X
Post	X	X	X
Betaltjänster, bankomat	X	X	X
Apotek	X	X	X
Systembolag	X	X	X (ombud)
Svenska Spel + ATG	X	X	X
Bussgods	X	X	X
Paketutlämning	X	X	X
Erbjuder hemsändning			X
Caféer, sommartid 2020	X	X	X
Restaurang/Pizzeria	X	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X	X
Kiosk	X	X	X
Drivmedel	X	X	X
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingsgård/Möteslokal	X	X	X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende	X	X	X
Bibliotek	X	X	X
Intresseförening	X	X	X

Sågmyra

Sågmyra ligger 25 km nordväst om Falu tätort längs med vägen mellan Falun och Leksand. Till Leksand är det ungefär 20 km och till Borlänge 30 km. I Sågmyra bor det 633 personer i tätorten, Sågmyra tillhör Bjursås socken med 3 584 personer. Det finns ca 72 företag registrerade i Sågmyra.

På orten finns det förskola och skola till årskurs sex, sedan får barnen åka till Bjursås. I Sågmyra finns det bland annat församlingslokal, hembygdsmuseum, kafé, second hand-butik och detaljhandel.

Det saknas sen länge livsmedelsförsäljning på orten, men det finns potential för att etablera försäljning av enklare livsmedel, utlämningsställe för diverse tjänster såsom paket, apotek, systembolag och liknande i eller kring den gamla yllefabriken. 2016 etablerades en drivmedelpump i Sågmyra.

Bussar avgår dagligen, morgon till kväll, till och från Falu tätort.

1896 grundades Falu yllefabrik (senare namnändrad till Tidstrands Yllefabrik) av Axel Tidstrand, fabriken växte i stadig takt och runt glansperioden 1950 hade den runt tusen anställda. De anställda fick hjälp med egna hem och det byggdes bland annat bad och idrottsplatser i Sågmyra. Textilindustrin i Sverige mattades sedan av och 1974 lades fabriken ner. Idag ägs byggnaderna av YIS Förvaltning AB och Stig Hedlund Fastighetsförvaltning AB och i delar av lokalerna bedrivs diverse verksamheter såsom cykelverkstad, second hand-butik, odling av grönsaker och bageri- och cateringverksamhet.

Det finns goda möjligheter att etablera verksamhet för byns ungdomar, kring vilket det pågår mycket arbete eftersom det idag inte finns någon naturlig samlingspunkt för ungdomar. Det finns en idrottsklubb, skidklubb, pistolklubb m.fl.

Sågmyra	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik			
Post			
Betaltjänster			
Apotek			
Systembolag			
Svenska Spel + ATG			
Bussgods			
Paketutlämning			
Erbjuder hemsändning			
Café	X	X	X
Restaurang	X		
Hotell/Vandrarhem			
Kiosk	X	X	
Drivmedel	X	Etablering 2016	X
Idrottsanläggning	X	X	X
Församlingshem	X	X	X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende			
Bibliotek	X	X	
Intresseförening	X	X	X

Vika

Vika Kyrkby ligger 19 km söder om Falun mellan sjön Runn och Vikasjön. I Vika Kyrkby bor det 573 personer medan det i hela Vikabygden, den gamla socknen, bor 1 854 personer. Vika har ungefär två mil till Falun, Borlänge, Hedemora och Säter. Vikabygden består av tre större byar, Vika Kyrkby, Vika Strand och Kniva. I Vika finns det ca 95 företag registrerade.

I Vika Kyrkby ligger Vikaskolan med förskola och skola från förskoleklass till årskurs sex, men barnen som bor i Kniva åker till Falun för sin skola. Här finns också ett centrum med kyrka, församlingshem, pizzeria med jourbutik för livsmedel, dieselpump, och biblioteksfilial som är öppen ett par eftermiddagar i veckan.

Fritidsmässigt är Vika väl rustat och har många ideella krafter samlade i flera föreningar. Det rika föreningslivet tillser att det finns oändliga träningsmöjligheter både för barn och vuxna året runt utomhus. Det finns en hinderbana, dicgolfbana, boulebana, skateramp, styrketräning, ishockeyplan, flera fotbollsplaner, 2,5 km elljusspår och på vintrarna plogar vår Isliga banor för långfärdsskridskor samt spårar på sjöisarna för längdskidor. Året runt finns en fin vandringsled om 3 km runt Kyrkby tjärn som är en populär fågelsjö och ett Natura2000-reservat.

I Vika Sundet, mot Torsång, ligger Vika bygdegård som är en klassisk bygdegård med god standard på lokalerna. Det finns bageri och caféverksamhet i bygden. Bygdegården kan även bokas för privata arrangemang. I Vikabygden finns även en aktiv Scoutkår som har huset Templet, vid midsommarstången, som sin bas för verksamheten. Där huserar även den föräldradrivna ungdomsgården. Även Templet går att hyra.

I Vika Strand finns ett friluftsbad med bastu och i Kyrkbyn finns Spegelsbadet, bägge drivs i ideell regi. Lekplatser finns på Rombovägen och vid församlingshemmet. En av Falu kommuns största arbetsgivare finns på orten, Dellner, som tillverkar tågutrustning. Många som arbetar där dagpendlar med bil till Vika.

I centrala Vika finns Vika Nära som är en pizzeria med fullständiga rättigheter för alkoholserving. Utanför står en drivmedelspump (enbart diesel) som drivs av Dalviks Kvarn. Vika Nära är samlingspunkten för alla och har paketservice och apoteksvaror.

En av Falu kommuns tre servicepunkter ligger inkluderade i biblioteksfilialen i källaren bredvid pizzerian. Här kan allmänheten få information om kommunen, hjälp med digitala tjänster via den dator som finns tillgänglig för allmänheten och träffas på den mötesplats som servicepunkten är.

Buss i kollektivtrafik till och från Falu tätort finns på vardagar och dag före helgdag, det finns även bussförbindelser till Borlänge och Hedemora, dock i mindre omfattning. Det går att cykla trafiksäkert från Färnviken, Hedemoravägen, till Falu tätort på en grusad sommarcykelväg längs riksväg 69. Från Färnviken till Vika skola saknas avskild cykelbana.

Vikasjön har förbindelse med Runn via Vika Sundet och föreningsdrivna småbåtshamnar finns förutom i Kyrkbyn även i Strand och Staberg. Fibernätet på bygden är under uppbyggnad. Alla vägar och gator sköts av olika samfällighetsföreningar i Vikabygden, förutom genomfarterna som är Trafikverkets.

Vika	2010	2016	2020
Livsmedelsbutik	X	X	X (Jourbutik)
Post	X	X	
Betaltjänster			
Apotek	X	X	X (ombud)
Systembolag			
Svenska Spel + ATG	X	X	
Bussgods			
Paketutlämning			X (Endast DHL)
Erbjuder hemsändning			
Bad			X
Café	X	X	X
Restaurang	X	X	X
Hotell/Vandrarhem	X	X	X
Kiosk	X	X	X
Drivmedel	X	X	Enbart diesel
Idrottsanläggning	X	X	X
Kyrka			X
Skola	X	X	X
Förskola	X	X	X
Äldreboende			
Bibliotek och servicepunkt	X	X	X
Intresseförening	X	X	X

